

Almanac de Interlingua

Numero 70 – Decembre 2015

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Esser

Al breve via
trans electric homines
io trova poesia

lavante in mi luce
plenante le vicos con
fragmentos

le historia massive
del humanos
soniante in morsellos

dispersava in omne partes
del citates,
attendente como canes

a esser colligite.

Iste poema era inviate al Almanac per William M. Peaster, studiante de Interlingua qui habita in Pensacola, in le stato american Florida.

Le controversia del sanskrito

In un classe del schola public Laxman, in Delhi, un gruppo de studiantes canta un hymno in sanskrito. Ultra le corridor, in altere sala, pupillos del octave grado recipe lection de mathematicas vedic. Iste activitates concerne le Septimana Sanskrite, un celebration que ha evente in centenas de scholas per iniciativa del governmento indian. “Illo es nostre lingua matre, le radice de tote nostre linguas”, dice Usha Ram, le director del schola. “Tote nostre litteratura classic, nostre textos epic como le Ramayana e le Mahabharata era scripte in sanskrito. In tote le mundo le personas tenta preservar lor traditiones. Per que non in India?”

Le lingua sanskrite pertine al gruppo indoaryan e es ancestre de multe linguas indian, ma non totes. “Si tu sape sanskrito, tu comprende con facilitate linguas como hindi, bengali e marathi”, dice Vaishnav, studiante del undecime grado in le schola Laxman.

Ma hodie minus que 1 per cento del indianos parla sanskrito, lingua usate principalmente per le prestes hindu in lor ceremonias religiose. Illo es lingua official in

un sol stato indian, Uttarakhand, al nord del pais, ubi il ha citates e templos historic hindu. Secundo le ultime censo, 14 mille individuos declarava le sanskrito como lor prime lingua. In scholas, studiar lo es optional. Le majoritate del studiantes prefere linguas plus relevante como francese, germano e mandarin. Plus, le inseniamento de sanskrito es superficial: quasi nulle studente attinge le proficientia.

Ma reviver iste lingua ancian tanto ligate al hinduismo ha essite un objectifo del BJP, le partito dextrista que commanda le currente governamento indian. “Le sanskrito e le cultura indian es interconnexe perque le majoritate del cognoscentia indigena es disponibile in iste lingua”, se lege in un pamphleto inviate al scholas pro le Septimana Sanskrite. Iste fusion de lingua e cultura causa controversia, post que in India le politica linguistic ha sempre essite un thema emotive. Le principal opposition veni del stato Tamil Nadu, al sud, ubi on associa le promotion linguistic al imposition cultural e religiose per gruppos nationalista hindu. “Nos vole un India inclusive, secular, un India que pertine a totes”, dice un membro del partito regional DMK qui parla le lingua tamil, le qual non descende del sanskrito. “Le personas comprende mal iste question”, replica un giudice retirate del corte supreme. “Novanta-cinque per cento del litteratura sanskrite ha nulle connexion con le religion”, ille adde.

Le nomine del lingua sanskrite proveni de *samskr̥tā vāk*, ‘stylo refinate’. Hodie, solmente 0,01% del indianos es parlantes native de iste lingua, usate principalmente in liturgia religiose hinduista e buddhista. Totevia, altere 14 linguas official de India pertine al mesme familia indoaryan, perfaciente circa 780 millones de personas qui parla linguas proxime al sanskrito. Le picturas illustra tres parolas sanskrite que curre in buccas occidental: avatar, swastika e kauri.

Adaptate de *Why is Sanskrit so controversial?*, per Sanjoy Majumder, publicate le 12 agosto 2014 per *BBC News*.

Contribuciones del sanskrito a Interlingua

In su edition passate, le Almanac listava alcun parolas del lingua urdu que deveniva international. Le sanskrito, lingua matre del urdu, provide un stock ancora plus vaste de vocabulos que hodie se utiliza globalmente. Bon parte de illos ha relation con le scientias, philosophias, religiones, artes, costumes e culina con cuna in India: *ahimsa* (non-violentia), *avatar* (descendentia), *ashram* (eremitage), *ayurveda* (cognoscentia del vita), *asana* (sede), *buddha* (esser illuminate), *dharma* (ordine cosmic), *guru* (inseniante), *Himalaya* (habitation de nive), *karma* (action), *maharaja* (grande rege, cuje sposa se appella *maharani*), *mahatma* (grande spirito), *mandala* (circulo), *mantra* (message), *maya* (illusion), *moksha* (liberation), *namaste* (io me inclina ante te), *nirvana* (expiration), *rupia* (argento), *samsara* (transpassamento), *sari* (veste), *sikh* (discipulo), *Sri Lanka* (insula venerabile), *sutra* (sutura), *swastika* (amuleto), *tantra* (textile), *yoga* (jugo, union), *zen* (meditation). Le tres scholas principal del buddhismo se denomina per parolas sanskrite tamben: *mahayana* (grande via, predominante in China, Corea e Japon), *hinayana* (parve via, al sud de India, Sri Lanka e Sudest Asiatic) e *vajrayana* (via diamantin, le buddhismo tibetan).

Anque un bon numero de parolas sin relation apparente con India ha lor origine ultime in le lingua sanskrite: *aryan*, *atollo*, *aubergine*, *beryllo*, *kauri*, *carmesin*, *Iran*, *mandarin*, *sandalo*, *shaman*, *shampoo*, *Singapura*. Le termino technic del phonologia *sandhi* es le parola sanskrite pro junction. Il es interessante observar que le proprie parola presenta le “effecto sandhi”, le contamination que un phonema suffre al tanger altere de characteristics diverse: le bilabial /m/ del preposition *sam* (con) se transforma in le dental /n/ quando illo se prefixa al dental /d/ del radice verbal *dhi-* (positionar). In multe casos, le transmission de un radice sanskrite a linguas de influenza modellava le forma que un parola international ha hodie. Assi, del sanskrito *nila* (blau) proveni nostre *lilac*, sub influenza del persa *nilak* e arabe *lilak*. Vide alcun exemplos plus:

Sanskrito	Interlingua	Cognatos in altere linguas
<i>srgalah</i> (ululator)	chacal	turco <i>çakal</i> , persa <i>shaghal</i> , angl. <i>jackal</i>
<i>jangalas</i> (aride)	jungla	hindi <i>jangal</i> , angl. <i>jungle</i> , esp. <i>yungla</i>
<i>upalah</i>	opalo	gr. <i>opallios</i> , lat. <i>opalus</i> , fr. <i>opalle</i> , port. <i>opala</i>
<i>vrihis</i>	riso	gr. <i>óryza</i> , lat. <i>oriza</i> , ar. <i>ruzz</i> , port/esp. <i>arroz</i> , fr. <i>ris</i> , it. <i>riso</i> , angl. <i>rice</i>
<i>nārikelah</i>	nargile	persa <i>nārghīleh</i> , fr. <i>narguilé</i> , port. <i>narguile</i> o <i>narguilé</i>
<i>sanipriya</i> (consecrate a Saturno)	saphiro	gr. <i>sáppheiros</i> , lat. <i>sapphirus</i> , hebr. <i>sapir</i>
<i>sarkarā</i> (sucro o arena)	sucro	gr. <i>sárcharon</i> , lat. <i>sacharon</i> , ar. <i>sukkar</i> , persa <i>shakar</i> , russo <i>sákhár</i> , it. <i>zucchero</i>
<i>narangas</i> (orangiero)	orange	ar. <i>naranj</i> , persa <i>narang</i> , esp. <i>naranja</i> , port. <i>laranja</i> , angl. <i>orange</i> , it. <i>arancia</i>
<i>satl</i> (banda de drappo)	chal	persa <i>shal</i> , anglese <i>shawl</i> , port. <i>xale</i> , esp. <i>chal</i> , fr. <i>châle</i> , it. <i>scialle</i>
<i>Sindhu</i> (fluvio, le Indo)	Indo	chinese <i>Sintow</i> , persa <i>Ab-e-Sind</i> , ar. <i>al-Hind</i> , avestico <i>Hindu</i> , gr. <i>Indós</i> , lat. <i>Indus</i>

Como tote lingua, le sanskrito presenta certe formationes que demanda un investigation plus profunde. Le parola *punch* veni de *panchan*, le numeral cinque, perque le recepta del bibita contine originalmente cinque ingredientes: alcohol, sucro, limon, aqua, e the o species. Le profumo dicte *musco* proveni de *mus* (mus, ratto), cuje diminutivo *muskas* significa testiculo. Le parola sanskrite passava al persa como *mushk*, al greco como *moschos* e al latino como *muscus*, ma il es le version arabe *al-misk* que dava origine al portugese *almíscar* e al espaniol *almizcle*. Un etymologia controversa atesta que le sulfure deriva su nomine de *shulbari*, composito que vole dicer ‘inimico del cupro’, perque le sulfure causa que le cupro perde su proprietates metallic. E un etymologia false es que *guru* (guida spiritual) es le composition de *gu* (obscuritate) e *ru* (lumine); le ver origine es le adjectivo *gurus* (grave, solemne), cognate del latino *gravis*.

Vita brevis

Durava solmente undec dies le governmento del prime-ministro Pedro Passos Coelho, un record del democratia portugese. Portugal adopta un systema semipresidential in que le chef de stato interpreta le resultado electoral e decide qui debe governar. Assi, le

presidente conservative Aníbal Cavaco Silva indicava como su prime option le aspirante plus ben votate, qui totevia haveva su programma executive rejectate per le parlamento. Un vice que le parlamentares portugese es majoritarimente sinistrista, il non es grande sorpresa que le favorito de Cavaco Silva non ha essite approbate.

Terror ambiental

Al sinistra, le districto rural Bento Rodrigues, effacite post le ruptura de un barrage in Mariana. Al dextra, le fango orange que macula le Fluvio Dulce e parte del costa atlantic de Brasil – 5 per cento de su contento es reyectos mineral toxic.

Attacos terrorista faceva victimas per le mundo in le ultime septimanas. In Brasil, totevia, le attentato le plus grave se faceva contra le Fluvio Dulce, ubi un barrage controlate per le compania de mineration Samarco se rumpeva e destrueva le village Bento Rodrigues, in le municipio historic Mariana. Ultra vinti-tres victimas human morte o dispartite, periva tamben le species aquatic de iste fluvio de nomine poetic e diverse mentiones litterari, ora contaminate per reyectos de aluminium, manganese, arsenico, cadmium, plumbo, nickel, chromo, cupro e mercurio. Le fango toxic sequeva le curso del fluvio per 500 kilometros trans le statos Minas Gerais e Espírito Santo, causante danos economic al pisca, agricultura, industria e turismo in 228 municipios usque attinger le Oceano Atlantic. Le provision de aqua potabile esseva interrupte pro circa 250 mille personas. Le Fluvio Dulce bania un bassino tanto grande como Austria. Ben que su alarmas pro evacuation non functionava, Samarco non ha admisse su responsabilitate. Inicialmente, illo attribueva le accidente a un seismo, lo que non se ha confirmate. Plus tarde, le compania offereva a cata persona affectate duo litros (!) de aqua, ma le distribution de bottilias sin sufficiente organisation terminava in confusion. Samarco pertine al companias brasilian Vale S.A., privatisate in 1997, e angloaustralian BHP Billiton, le plus grande interpresa de mineration del mundo. In le ultime election presidential, le anno passate, Vale S.A. donava pecunia a ambe candidatos qui avantiava al ronda final. Le actiones de BHP Billiton suffreva un cadita in bursa e on estima que su production essera 3% plus basse a causa del catastrophic evento in Mariana.

Tres novas “gay-friendly”

Le secretario de education Rafael Román annunciava que le studiantes de Puerto Rico potera decidir si illes vestira pantalones o gonna durante le classes. Usque ora, tote puera debeva vestir un gonna e tote puero pantalones, independente de lor orientation sexual. Le disobedientes recipeva un punition per le director del schola. Totevia, on ha facte nulle annuncio autorisante le studiantes a vestir bermudas, un indicio de que le condition climatic non es un question importante in scholas puertorican.

Le ministra del sanitate Marisol Touraine annunciava que le homines homosexual de Francia potera donar sanguine, lo que era illegal desde 1983. Le prohibition se fundamentava sur un periodo de dece dies durante le quales le virus del aids non pote esser detectate in le sanguine e sur un assumption de tunc que le gays es plus exposeite al risco de infectar se con le HIV. Totevia, le homines solo potera donar lor sanguine a partir del veniente primavera e sub condition que illes ha habite nulle relation sexual homosexual in le ultime duodece menses. Le ministra non ha acclarate si il ha alcun motivo special pro le selection de iste saison annual, ni de que maniera illa intende inspectionar le castitate del homosexuales.

Le corte constitutional de Colombia autorisava que copulas del mesme sexo adopta infantes sin restricciones. Su argumento es que le benesser del infantes es plus importante que le orientation sexual del adoptantes e que divergentias sur le concepto de familia. Le monsenior Juan Vicente Córdoba se manifestava promptemente in nomine del Ecclesia Catholic. Su argumentos es que le corte es un dictatura, que sex o septe personas non pote decider per tote le colombianos, que il deberea haber un plebiscito sur le thema, que iste decision fulla le derectos infantil e degrada le familia, le qual debe esser composite per un homine e un femina.

Oslo plus attractive pro le pedones

Le continente europeee remane le vanguarda mundial del tendentias social e civilisational. Post que Svedia ha experimentate con le septimana laboral de sex horas e un drastic reduction de pecunia physic in circulation e que Finlandia ha annunciate un modello socioeconomic in que haber un occupation professional es optional, ora Norvegia face saper que le centro de su capital Oslo debe devenir un zona sin autos a partir de 2019.

Le nova veni justo post que un iniciativa ha promote un die annual sin autos in 246 citates europeee, a que ha adhece capitales importante como Paris, Lisboa, Stockholm e Budapest. Ben que un die libere de autos es un gesto generose, isto non face grande differentia pro le sanitate del population urban. Dunque, Norvegia vole dar un passo avante. “Nos vole meliorar le centro pro pedones e cyclistas. Illo essera melior pro le commercio e pro totes,” commenta Lan Marie Nguyen Berg, del partito verde in Oslo. Oslo ha 600 mille habitantes. Currentemente, 350 mille possede autos e 90 mille travalia in le districto central. Secundo le agencia notitiani Reuters, le governamento ha ja assumepte le compromisso de construer non minus que 60 kilometros de nove

cyclovias e investir massivamente in transporto public per le quatro annos veniente, ante que le prohibition al autos passa a viger. Buses e trams public remanera permisse, como anque autos pro personas invalide e camiones de provision con autorisation. On expecta assi reducer a 50 per cento le emission de gases polluente e, si le programma es bensuscesse, attinger le ambitiose mira de reducer a 20 per cento le quantitate de autos in circulation per tote Oslo.

Le commerciantes se plange que le zona sin autos va facer les perder clientes e que isto affectara le economia de tote le citate, ma le plano sequera assi mesmo. Altre citates ha developpate actiones in le mesme direction. Le capital espaniol Madrid ha expanse su zona pedonal, redesignante vinti-quatro vias de grande movimento. Le citate satellite Chengdu, al sudwest chinese, va essente planate pro que qualcunque adresse pote attinger se con 15 minutas de camminata.

Basate sur le notitia *Norway's capital is permanently banning cars from its city centre*, per Bec Crew, publicate le 20 octobre 2015 in www.sciencealert.com.

Argentina sub nove direction

Le systema elective argentin ha in total tres rondas de votation obligatori pro 32 millones de personas. Quindece candidatos se inscribeva, inclusive contra adversarios de lor proprie partito. Le electiones primari realisate le 9 agosto 2015 reduceva le concurrentes al sex qui recipieva non minus que 1,5% del votos popular.

Le 25 octobre eveniva le prime ronda propriemente, que ha un peculiaritate: un candidato deveni presidente con solmente 45% del votos valide total, o ancora con 40% si su avantage sur le secunde positionato es al minus 10 punctos percentual. Per le prime vice, tamen, Argentina avantiava al secunde ronda, a que se qualificava le situationista Daniel Scioli (36,6% del votos) e le oppositionista Mauricio Macri (34,5%). Le candidato peronista Sergio Massa, le favorito del governmento in curso, sortiva del disputa con 21,1% de votos.

Finalmente, le 22 novembre Macri se ha electe con 51,4% del votos. Ex-presidente del club de football Boca Juniors e ex-burgomaestro del capital Buenos Aires, iste ingeniero de 56 annos ha victe con un discurso de cambio in le orientation politicoeconomic del pais in relation a tote su antecessores desde le redemocratisation in 1983. Ille essera, de facto, le prime presidente conservative desde tunc.

Le 10 decembre se concluda, assi, le periodo denominate “kirchnerismo” per le media, initiate con Néstor Kirchner (2003-2007) e complete con su sposa Cristina Fernández de Kirchner (2007-2015). Le kirchneristas remanera majoritate in le parlamento, totevia.

Conversations e-postal

Le 2 novembre, le interlinguista statounitese Stanley Mulaik me inviava iste littera:

Io vide que tu usa parolas como *ab* in loco de *de* e *chassatores* in loco de *caciatores*. In mi libro io monstra como iste particulas in effecto non esseva constate secundo le objective methodos como le resto de interlingua. Io ha apprendite directemente de Dr. Gode in persona que le particulas latin in su interlingua non esseva basate super le prototypos in le predominantia de casos. Le latino non es international in le mesme senso como interlingua in le caso del particulas. Quando formas latin non ha correspondentes in le linguas moderne fontal, illos non es international.

Un nove studio del particulas esseva necesse usante additional linguas romance minor pro trovar tres variantes con le original tres linguas romance in le quatro linguas in 1939 de anglese, francese, italiano, e espaniol/portuguese. Io faceva un tal studio e produceva in 1998 183+ particulas, novem de que es nove. Prototypus es melior formas commun que formas selectionate secundo preferentias subjective; illos es plus recognoscibile a plus personas. Illos es le causas commun de lor similaritate in le linguas fontal.

De plus io monstra in le libro que *chassar* e *chassator* es occidentalismos e francese que intrava le vocabulario possibilemente a causa de André Martinet. Si nos studia le etymologia de iste parolas in le linguas fontal, nos trova que il habeva un commun ancestre a tote le 4 linguas original fontal in *caciare* de latino medieval. On pote mostrar como le anglese *chase* e *catch*, le francese *chasser*, le italian *cacciare*, espaniol *cazar* e portuguese *caçar* es descendite a parte de iste ancestre commun *caciare*. In interlingua illo debe esser *caciar*, *caciator*, *cacia*.

Verbos como *besonio* e *besoniar* non es international (in solmente duo variantes, francese e italiano, e le francese non mesmo ha un verbo **besoiner*, solmente le substantivo *besoin*), durante que *necessitate*, *necesse*, *necessitar*, *necessari* es trovate in anglese, francese, italiano, espaniol/portuguese. *Beson-* es un radice in le Radicarium de de Wahl de Occidental. Illo ha entrate in le vocabulario de danese e svedese occidentalistas qui ha movite de occidental al interlingua in le 1950s. Mais le vocabulario de interlingua non es determinate per le usage de un parve communitate de usatores de interlingua mais le grande populationes del linguas fontal.

Io es embarrassate quando io debe mostrar iste factos linguistic a altere interlinguistas. Io non vole crear conflictos per illos. Mais io crede que interlingua esseva designate per methodos intendite a extraher un vocabulario e standardizar lo con technicas e methodos objective. Illo ha un realitate externe super le qual interlingua es basate. E usatores de interlingua debe apprender iste methodologia e non usar lor proprie subjective preferentias in loco a causa de lor ignorantia. Le particulas prototypic que io ha trovate include circa 173 jam in le IED, alcun in [], prendite de altere linguas constructe per un ricerca multo superficial per Hugh Blair al ordines de Gode al ultime momento ante inviar le manuscripto al imprimitores. Blair esseva un hobbyista e non un philologo, qui sapeva le linguas artificial constructe, mais non le philologia romance. Consequentemente mi studio ha date le litteras de credito como prototypus a multe particulas in [] in le IED. Assi mi libro es mi essayo a extender le legato del philosophia de Dr. Gode al futuro. Illo ha 375 paginas. E le imprimitores ha facite un belle producto de illo.

Tu periodico es multo interessante e io apprende multo per illo.

Io inviava a Stanley le sequente responsa:

Como te, io crede que non toto lo que Gode e su antecessores produceva es perfecte, e que il tocca al usatores active de Interlingua suppler le deficientias, respectante le usos recercate in le linguas de controlo sempre que isto sia possibile. Tu suggestion *caciar* me pare, dunque, un bon contribution pro meliorar le lingua.

Rediger tante editiones del Almanac ha essite pro me un experientia multo positive in iste senso. Sovente, io trova le solution desirate non in le IED o le Interlingua Grammar, ma in le linguas de controlo.

Pensante plus longemente sur iste thema, io memora haber abandonate *besoniar* in alcun momento in favor de *necessitar*, justo per judicar lo plus international e facile de recognoscer. Equalmente, io passava a non plus usar *nunc*, parola incommodemente simile al espaniol e portugese *nunca*, in favor de su synonymo *ora*. Ben que un italianismo, iste ultime guarda similitantia con *ahora* e *agora* e per iste ration se intende immediato.